

Вони

*Вітовт Варґаліс
8 жовтня 197... року*

Вузька щілина поміж двома багатоповерхівками, забито-віконна відтулина в інкрустованій стіні: дивний отвір в інший світ – на тому боці вештаються діти й собаки, а на цьому – порожня вулиця й гнані вітром груди пилу. Видовжене обличчя, повернуте до мене: тонкі уста, ледь впалі щоки й мовчазні очі (мабуть, карі) – обличчя жінки, калина з молоком, запитання й мука, божество й розпуста, пісня й німота. Будинок у глибині саду, оповитий старим гіллям дикого винограду, трохи правіше – засохлі яблуні, а ліворуч – жовте незгребене листя, воно ширяє в повітрі, хоч тонесеньке віття кущів навіть не тріпотить.

Ось такий я прокинувся цього ранку (якогось ранку). Кожен мій день починає віньєтка до болю яскравих образів, ти не можеш її вигадати чи сам обрати. Її обирає хтось інший, вона бринить у тиші, пронизує мозок ще не пробудженому і знову зникає. Але її не витравиш з пам'яті, та німа прелюдія забарвлює весь день. Ти не можеш од неї втекти – хіба

що взагалі не розплющив очі, не піднімеш голови з подушки. Однак ти завжди підкоряєшся: продираєш очі і знову бачиш свою кімнату, книжки на полицях, кинуті на крісло речі. Ти невідчутно запитуєш, хто визначив цей лад, чому ти зможеш зіграти свій день лише так, а не інакше? Хто отой прихований деміург загинув? Чи ти сам обираєш хоча б мелодію, чи твої думки вже скували Вони?

Дуже важливо зрозуміти, чи ці вранішні видіння – лише ланцюг спогадів, інакше кажучи, заблукалі картини вже бачених місць, облич, подій, чи вони з'являються в тобі вперше. Спогади забарвлюють життя в більш-менш звиклі кольори, а день, що почався з небувалих видінь, небезпечний. У такі дні розверстається безодня й вириваються з клітки звірі. У такі дні легкі речі – надто важкі, а компаси показують напрямки, для яких немає наймень. Такі дні щоразу неждані – так і сьогодні (якщо це було сьогодні)... Старий будинок у глибині саду, видовжене лице жінки, відтулина в суцільній забитовіконній стіні... Я одразу впізнав скупчені будинки Королишок і порожню вулицю, впізнав подвір'я, де навіть діти гуляють поодиноці, граються поодиноці. Не дивувало я лице, її лице – видовжене обличчя переляканої мадонни, очі, що дивляться не на мене, а всередину себе самої. Тривогу навіював тільки старий дерев'яний будинок з почорнілими від дощів стінами та жовте листя, зв'язане жовтим вітром. Будинок як попередження, застереження, нашептане таємничими вустами. Неспокій навіював і сон, уцент заповнений птахами, вони збивали крилами білосніжний замет, здімали блискучий лід морозу, пил місячного світла.

Скільки птахів може вміститися в одному сні?

Їх було повно всюди, світ був переповнений безгучним тріпотінням тендітних крил, реченнями, що їх шепоче

безусте обличчя, гнітючим жовтим вітром. Сон шугав усередині й зовні, не припинявся навіть з виходом надвір, хоча подвір'я було витоптане й порожнє, засохлий бруд укривав землю наче скоріною. Здавалося, що вночі тут валялася величезна закаляна тварина. Лускуватий смердючий дракон, що випалив огненным чадінням землю та асфальт. Лише він міг проковтнути птахів: їх геть не зосталось. У дворах межі будинків не було жодного птаха. У годинничках над вікнами пришелепуватих стариганів не тискалися брудні вільнюські голуби. Біля балконів не пурхали задируваті горобці. Ніде не залишилося жодного птаха. Здавалося, їх усіх хтось стер зі світу великою сірою гумкою.

Люди йшли кожен своєю дорогою, жоден з них не вдивлявся таким приголомшеним поглядом, як я. Вони нічого не бачили. Відсутність птахів помітив тільки я. Може, їх і не має бути, може, їх взагалі нема в цілому світі й ніколи не було? Може, мені просто наснився нездоровий сон, я побачив у ньому щось недобре й назвав оце «птахами»? А все, що я пам'ятав, знав про птахів, це просто патологічна фантазія, пташина параноя?

Ті думки, напевно, притупили мою увагу. Інакше б я побачив ту жінку зі зморшкуватим обличчям, одчув би її гнітючий погляд. Я вважав, що достатньо досвідчений. На жаль... Я пройшовся був витоптаною на газоні стежиною, кинув оком на зелене світлофорне світло й сміливо почимчикував уперед.

Мене врятували інстинкт і швидка реакція. Крило чорного лімузіна прорізало повітря за п'ять од мого тіла. Лише тоді я збагнув, що не торкаюся ногами землі, вишу в повітрі, розчепіривши руки. *Неначе птах свої крила.*

Мене врятувало моє тіло. Я відскочив назад, несвідомо, я виграв у крила автомобіля мить. Сильно закалатало серце,

я поспіхом роззирилася й уздрів ту жінку. Її зморшкувате лице, немов діра, зяяло на тлі витоптаного газону. Погляд був колючий і нищівний. Вона сама себе видала: всі люди біля троллейбусної зупинки не завмерли на місці, вони озиралися на всі боки, поглядали на годинники. Лише вона застигла й стовбичила, ніби статуя, рухалися лише щоки й губи – отих смоктальних рухів ні з чим не сплутасш. Ще я встиг побачити, що її сірий плащ – поношений (дуже поношений).

Поза сумнівом, це, звичайно, Їхня попихачка, безіменна ідиша. Раптом вона здригнулася, ніби вириваючись із чіхось лабетів, і прудко на ходу вскочила в троллейбус. Не було сенсу її наздоганяти (ніколи немає сенсу).

Я роздивлявся її яку секунду – чорний лімузин був ще зовсім близько. Наче й не було нічого, він, тихо гуркочучи, мчав понад самою землею. Задні скло було затягнуто біло-зеленуватою завісочкою. Даремно вони прикриваються. Я добре знав, що б я побачив, якби завісочки не було: два чи три звернутих до мене видовжених обличчя з виряченими очима без жодного виразу.

Птахи відродилися лише коли я підїжджав до бібліотеки. Біля стовпа оголошень присіли два набудючені голуби. Вони майже не звертали уваги на перехожих, хіба що зрідка, не підіймаючи голів, витріщали свої моторошні очі. Вони не могли ні літати, ні ходити. Стирчали собі на сіруватому цементі, підібгавши трипалі лапи, збайдужілі, немов зачакловані. Стара Володарка птахів їх занехаяла.

Стара Володарко птахів, незліченних зграй пастушко, дай мені їх усіх, тих, що причайлись у пуцах, кинь куделю

вовни перед мужем-шукачем, що по слідах вистежує, веди вперед на світанку дня й при місячнім світлі, покажи шлях, якого жодна людина не знає!

У коридорі бібліотеки мене ждала вона. Я кажу «мене», бо інколи здається, що все на світі відбувається для мене. Для мене переїщать каламутні дощі, для мене вечорами мерехтять жовтувате світло у вікнах, наді мною клубочаться свинцеві хмари. Я неначе йду по м'якій пливці, вона провалюється під ногами, перетворюється на вирву з крутими схилами, на її дні стою я, до мене горнуть всі події, образи, слова. Вони липма липнуть до мене, нав'язують кожен свою особливу важливість. Мабуть, лише так звану важливість. Хоча, інакше кажучи, *все* може бути надзвичайно важливе. Уже багато разів я бачу, як вона сидить підпершись при вікні. Напевно, вона жде не мене, може, свого Годо, маленьке граційне Ніщо. Я вмію відрізнити *тих*, хто жде. Вона завсіди стоїть при вікні в очікуванні й курить, стиснувши сигарету тонкими нервовими пальцями. Мабуть, її Годо це все-таки я, загрузлий на дні слизькосхилої вирви, оточений баченими вві сні зниклими й знову посталими птахами, що збивають крильми курний сутінок бібліотечних коридорів.

Вона ледь помітно погойдувала тулубом, випростуючи вперед ледь зігнуту ногу. Здавалося, вона зумисне вабила таємничою округлістю крутого стегна. Не дуже вже й таємничою: її тіло не може прикрити жоден одяг. Я не в змозі її збагнути, а може, я хочу, щоб вона якомога довше зоставалася таємничою. Не відводжу від неї очей, якби й хотів сховатися, вона б усе одно пробралася до мене через слух, дотик, через шосто або сьоме чуття. Хто вона – доля чи підступна

пастка? Вона нікому не нав'язується, *просто* існує, але все одно сповзає схилами вирви, які утворюють події, образи й слова, щоразу *ближче* до мене. Я трохи її уникаю, навіть боюсь. Я терпіти не можу, коли якась людина опиняється *занадто* близько.

Вона пропрацювала поруч два чи три роки, і нічого для мене не значила. Я майже її не помічав. І раптом, однієї чудесної миті, мені відкрилися очі. Відтоді я тільки її одну й бачу.

Вона недосяжна, не звертає на мене жодної уваги. Чого б це вона мала звертати? Я старий, вона молода. Я страшний, вона гарна. Могла б принаймні не дратувати, не заважати самою своєю присутністю. Я знаю свою лиху долю, зірок з неба я не хапаю.

Коли це було, коли я так думав – не сьогодні ж, ні?

А вона мене відчула, обернулася й показала очі (мабуть, карі), що прийшли з уранішнього видіння. Вона дивиться не на мене, той карий завжди спрямовано всередину її самої, туди, куди не досягає сіре проміння сонця. Вона сповнена таємничих очей усередині, а пара всіма видимих очей – тільки два ліхтарі, дві відгулини, проламані світом, що проривається до її неприступної душі. Душа, дух, ego, id...

Але ж коли це було, коли я так думав?

Я прослизнув у кімнату й похапцем зачинив двері. Зачинив двері, затягнув занавіски, вимкнув телефон. Я прекрасно знаю, від кого я ховаюсь. Особливо сьогодні... Хоча що означає «сьогодні», що означає «вчора», «тиждень тому», «через місяць»? Що значить «було», «буде» чи «могло бути»? Я осягаю світ дещо глибше, без тих оманливих тенет часу. Я був навчений мистецтва таємного осягання передусім у снах і видіннях, потім тут, у пальцями відчуваному світі.

Я вже давно не визнаю банального людського часу, він занадто оманливий, відводить убік од суті, яка таїться в одному великому ВСЕ. Мені невільно опукатися, вважаючи, що щось «уже минуло», а інше ще тільки «прийде». Таке мислення руйнує єдність великого ВСЕ. От я сиджу за своїм столом у бібліотечному кабінеті й старанно розкладаю картки з цупкого паперу. От я зовсім голий стою перед дзеркалом. От я пронизую п'янке тіло кароокої кірки. От я боязко вступаю в старий будинок у глибині саду... Вступив, уступлю, міг би вступити... Усе це водночас стається у величному ВСЕ, ті вдавані відмінності не мають значення, вони несуттєві. А що ж суттєво? Як завжди, кожну мить я тихо й повільно вмираю в одному великому ВСЕ.

– Скільки тобі років, шмаркачу? – запитує ніздрястий.

– Сто!

– Ти ба, іще дзюкає жабеня.

Ударяє замахнувшись, мозок розсипається, сраний бог усіх падлюк висить на стіні, аусатий лжебог по-грузинському принохується, ошкіряється.

– Ну, то скільки ж тобі років?

– Шістсот двадцять три!

Ранкові події, ясна річ, не були випадкові. Я *хотів* би ні на що не звертати уваги, сказати собі, що це була випадковість, що взагалі нічого не було. Хотів би забути гнітючий позірх зморшкуватої жінки, голубів біля стовпа оголошень і вбивче крило чорного лімузина. Але я не вірю у випадковості. Їх нема. Усе, що відбувається в житті, – тобою самим наперед визначене. Усі «випадки», невдачі, усе безталання, усі радощі й катастрофи породжуємо ми самі. Кожне фіаско – це справдження незбагнених бажань, таємнича перемога. Кожна смерть – самогубство. Доки ти ще тримаєшся

за світ, доки не здаєшся, жодна сила не може тебе здолати. Усе, абсолютно все залежить од тебе самого. Їхні щупальці не простягаються аж так далеко, як вони хотіли б.

Знову я накликав Іх, знову сам себе видав, привернувши увагу. Безсумнівно: занадто вже зрозумілий був погляд підтоптаного ідиш, ні з ким не сплутати рухів її щік і губів... Моторшно знати, що це неминуче, як позеленіння трави навесні, як огнений плювок дракона. Вони ненадовго були спинилися, зачавшись, та знову націлилися на мене. Моє життя – життя в оптичному прицілі. І добре було б, якби ота націлена на мене зброя лише вбивала. На жаль... Хто може зрозуміти цей страшний, для мене вже звичний стан? Хто може виміряти глибину сріватої безодні? Найгірше, що гачок тої невидимої рушниці зв'язаний з тобою самим. Тільки ти сам можеш його спустити, тому ти повинен стерегтися кожної хвили, навіть коли ти сам-один. Мабуть, найдужче стерегтися маєш тоді, коли ти наодинці. Тебе можуть видати навіть думки й бажання, навіть сни. За тобою стежать, стежать увесь час і ждуть, коли ти скибиш. Я бачу другим, справжнім зором кривий вишкір Їхніх круглих облич, вишкір упевненості у своїй безмежній могутності. Але щойно я намагаюся дослідити механіку Їхніх дій, як ударяюся у глуху стіну. Легко увійти у світ Будди, важко увійти у світ Диявола.

Божий світ, диявольський світ, світи духів, болю, страху... Однак є й звичайний світ, просто світ, до нього завжди повертаєшся, від нього не втечеш – як і від Них. Він лічить свій абсурдний час, не пропускаючи ні секунди. Зараз його годинник показує дванадцять. Дві години щезли, наче поглинуті німою пащекою. Мій час часто отак-от зникає. Немов

провалюється в глибоку часову яму, з неї видніється тільки вбогий клаптик блакитного часу, повсякчас той самий. А безумні годинники емпіричного світу не спивають свого ходу, в їхньому цоканні ховається смерть. Слава Богу, я падаю в яму й там заспокоююся. Іноді сам собі заздрю через цю здатність. Це ніби сон без снів. У таборі по ночах я ходив і розмовляв (зараз ходжу й розмовляю), а насправді був по інший бік колючого дроту, по інший бік усіх дротів, по інший бік самого себе. Потім я не міг пригадати своїх слів і дій, може, лише тому й пережив усі страхиття. На жаль, од будь-якого сну прокидаються. Доводиться вертатися сюди.

Дивно – я й тут підхожий, дозволений, можливий. Хіба це не диво? Раніше я мусив вилетіти з цього світу, опинитися у всесвіті Бога, Диявола чи страху. Проте поки що я все ще тут. У мене навіть майже є приятелі.

Напевно, вже можна відслонити фіранки, прочинити віконце, – й одразу крізь двері, не постукавши, висовує голову Стефа. Вона припрошує всіх пити каву: чарівна голівка з білим волоссям і зіркі очі, що спішать побачити все, що їй не слід бачити.

– Припали йому хуя, – каже найніздрястіший.

Портрет на стіні вишукуються як навіжений.

Я слідую за нею прямим коридором з низькою стелею. Потроху перетворююся на звичайне зовнішнє «я», воно невдовзі мовчки сьорбатиме каву. В кінці коридора висить портрет Брежнєва, перед очима хижо вихляють широкі Стефінні клуби. Майже картина з часів дитинства: Робертик сидить під портретом Вітовта Великого, а пані Гедрайтене навіть переді мною, підлітком, еротично погойдує клубами.